

Umeå University

This is a published version of a paper published in *Forskningsrapporter i statsvetenskap vid Umeå universitet ; 2012:1*.

Citation for the published paper:

Blomgren, M. (2012)

"Det röda Norrland och det blå Sverige"

Forskningsrapporter i statsvetenskap vid Umeå universitet ; 2012:1, : 85-104

Access to the published version may require subscription.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-54215>

DiVA

<http://diva-portal.org>

5. Det röda Norrland och det blå Sverige

Magnus Blomgren, Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet

Inledning

Valet 2010 var unikt på många sätt. För första gången i modern svensk politisk historia behöll en borgerlig koalitionsregering makten efter ett allmänt val. Visserligen förlorade regeringen sin majoritet i riksdagen, men förmådde ändå sitta kvar, då det rödgröna regeringsalternativet inte lyckades tillskansa sig ett tillräckligt stöd. Istället gjorde Socialdemokraterna sitt sämsta val sedan demokratins införande. Detta kompenseras inte av att Vänsterpartiet vann röster och det markant ökade stödet för Miljöpartiet räckte heller inte för ett regeringsskifte. Istället, vilket är 2010 års val andra viktiga förändring, vann Sverigedemokraterna plats som riksdagens åttonde parti. Varken den sittande borgerliga regeringen eller det rödgröna alternativet önskade närmare samarbete med detta parti och resultatet blev en borgerlig minoritetsregering med Sverigedemokraterna som tungan på vågen.

Samtidigt var 2010 års val inte bara unikt på grund av resultatet. SCB:s stora valundersökning visar att väljarbeteende och uppfattningar kring politik, partier och politiker håller på att förändras (SCB 2011a). I detta val bröts en lång trend av ökad väljarrörlighet och för första gången minskade andelen som röstade på ett annat parti än det man röstade på valet innan. Det framstår också som att väljarnas ideologiska övertygelse haft fortsatt stark betydelse för val av parti, vilket motsäger en allmän bild av att ideologi får stå tillbaka för pragmatism. Det visar sig snarare vara så att sakfrågor som är ideologiskt laddade fick allt större betydelse för valet av parti 2010 i jämförelse med 2006.

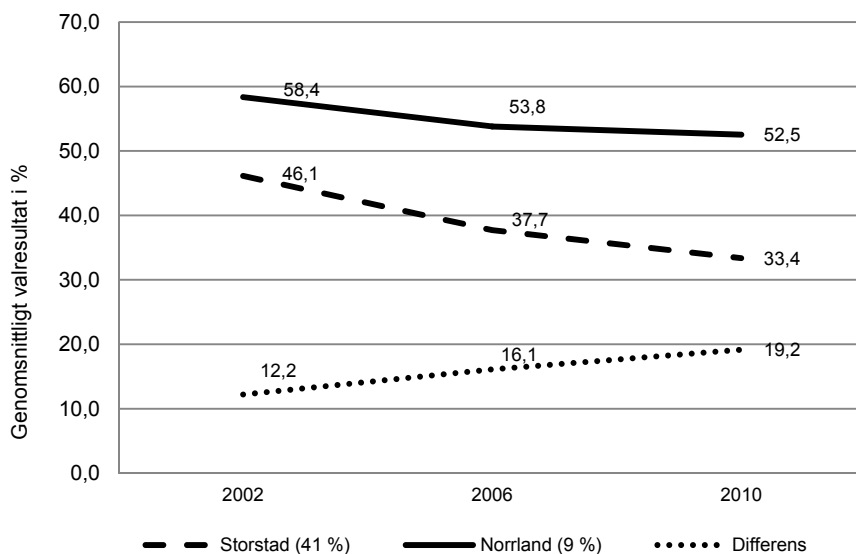
Samtidigt finns tecken på att skillnaderna i opinionen mellan olika landsdelar tilltar. Lite schablonmässigt skulle man kunna säga att norr fortfarande är rött, den borgerliga alliansen är stark i Mellansverige och Sverigedemokraterna främst finns företrädna i södra Sverige. Efter valet 2010 har denna typ av skillnader uppmärksammas (Dagens Nyheter 2012) och frågan om vilka eventuella konsekvenser denna uppdelning kan tänkas få lär förmodligen bli allt mer aktuell.

Detta kapitel tar upp denna tråd. Är det så att denna bild av Norrland stämmer? Sker en förändringsprocess söder om Dalälven som inte pågår norrut? I så fall, vari består denna skillnad? Vi kommer att vrida och vända på dessa frågor. Även om inte alla aspekter kommer att belyses, ska vi titta närmare på skillnader i väljaropinionen och väljarbeteende, synen på partiernas roll, samt väljarnas syn på aktuella politiska frågeställningar.

Väljaropinion i norr och söder

Att Socialdemokraterna och Vänsterpartiets haft och har en starkare roll i den norra landsändan är inte någon nyhet. Samtidigt har väljaropinionen generellt i landet förändrats under andra halvan av 2000-talet till de borgerliga partiernas fördel. Frågan är då i vad mån samma förskjutning i väljarstöd har skett i norra Sverige? Figur 5.1 redovisar det genomsnittliga stödet för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet under de tre val som genomförts under 2000-talet i Norrland respektive i de tio största kommunerna i Sverige och Stockholms län. De stora kommunerna innefattar ca 41 procent av befolkningen medan 9 procent bor i Norrland.

Figur 5.1 Socialdemokraternas och Vänsterpartiets genomsnittliga stöd i storstad och i Norrland

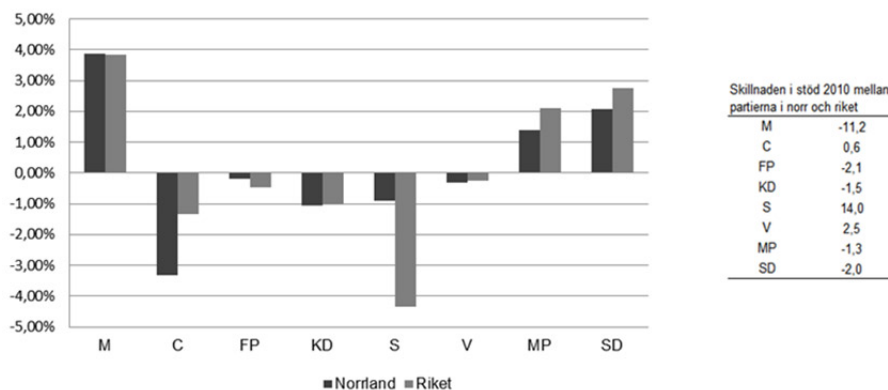
Anmärkning: "Storstad" innefattar de tio största kommunerna i Sverige (ingen i Norrland) samt Stockholms län. Andel av befolkningen i riket år 2010 inom parentes. Källa: Valmyndigheten, www.val.se

Figur 5.1 visar för det första att stödet för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet hela tiden är större i Norrland än i landets största kommuner. Skillnaden var

redan 2002 hela 12 procentenheter. För det andra visar bilden att stödet för partierna minskat successivt under 2000-talet, men betydligt mer i de stora kommunerna, vilket, för det tredje, pekar på att skillnaderna i opinionen har accentuerats under denna åttaårsperiod. Differensen var vid valet 2010 hela 19 procentenheter, vilket understryker att det starkare stödet för de borgerliga partierna i de större städerna har inte haft motsvarande genomslag i Norrland. Det bör också tilläggas att ett år efter valet 2010 tyder opinionssiffror på att detta glapp snarare ökat än minskat (SCB 2011b).

Om vi då fokuserar på valet 2010, vilka partier vann och vilka förlorade och kan vi se några regionala skillnader? I figur 5.2 ser vi två saker. För det första, de relativa skillnaderna mellan partiernas förändring 2010 i förhållande till valet 2006, för det andra, den infällda bilden som visar skillnaden i stöd per parti i Norrland och i riket. En första slutsats vi kan dra är att det huvudsakliga mönstret i landet i huvudsak också gäller i norr. De partier som vann i 2010 års val förstärkte sin relativa position i norr (Moderaterna, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna). Alla andra partier gick tillbaka. I så motto är det alltså ingen större skillnad mellan norr och riket i övrigt. Vinnarna och förlorarna var desamma.

Figur 5.2 Skillnader mellan Norrland och riket avseende partiernas upp- och nedgångar mellan 2006 och 2010 års val.

Skillnaden i stöd 2010 mellan partierna i norr och riket	
M	-11,2
C	0,6
FP	-2,1
KD	-1,5
S	14,0
V	2,5
MP	-1,3
SD	-2,0

Anmärkning: Källa: Valmyndigheten, 2012. Valresultat 2010 års val, www.val.se

Det finns dock en avgörande regional skillnad; Centerpartiet förlorade relativt sett mer i Norrland än i riket i övrigt och motsatt bild gäller för Socialdemokraterna, som tappade betydligt mindre i Norrland. Figur 5.2 redovisar de relativa förändringarna mellan 2006 och 2010. Det innebär således att utgångsläget är olika i Norrland och i riket i övrigt. Vissa partier är större till att börja med, vilket illustreras av den infällda tabellen. När vi talar om relativa förändringar betyder detta att exempelvis Socialdemokraterna, som i riket gått från 35,0 till 30,7 procent, i Norrland gått från 45,6 till 44,7 procent. Alltså, Socialdemokraterna förlorar inte bara färre väljare i norr än i riket i övrigt, man

utgår också från ett betydligt högre stöd till att börja med. Ett redan stort glapp i opinionen växer.

Den andra skillnaden värd att notera gäller stödet för Sverigedemokraterna. Partiet går fram i norr, men i något mindre utsträckning än i riket i övrigt och i Norrland kommer inte partiet upp över den nationella spärren på 4 procent. Det framstår sammantaget som att den politiska opinionen skiljer sig mellan norr och resten av landet.

Om vi lämnar landet i stort som referenspunkt och istället tittar på hur olika väljare i Norrland röstade i 2010 års val ser vi i tabell 5.1 dels det faktiska valresultatet för riket och i Norrland, dels hur respondenterna i denna undersökning uppger att de röstat. Våra enkätsvar matchar i stort valresultaten för varje parti, även om det finns marginella skillnader. Vi kan här också se att de olika partiernas röstandelar skiljer sig åt mellan de fyra nordligaste länen. Den borgerliga alliansen har starkare stöd ju längre söderut vi kommer i Norrland. I Norrbotten röstade endast 28,7 procent på regeringspartierna, att jämföra med 41,8 procent i Jämtland. Den inomregionala variationen är därför betydande och i den meningen kan det vara fel att tala om Norrland som *en* specifik politisk miljö som skiljer sig från andra. Det är dock viktigt att notera att trots denna variation skulle regeringen Reinfeldt inte fått sitta kvar efter valet 2010 ifall de norrländska väljarna fått bestämma.

Tabell 5.1 redovisar också hur respondenterna röstat uppdelat på kön, ålder, utbildning och inkomst. Några tydliga mönster i röstningsbeteendet i dessa avseenden är dock svåra att finna. Den nationella valanalysen visar att kvinnor hade större benägenhet att stödja Socialdemokraterna och Miljöpartiet (SCB 2011a:92). Det finns en viss tendens som pekar åt samma håll i detta material (framför allt när det gäller Miljöpartiet), men skillnaderna är relativt marginella. Likaså är det relativt sett fler män som stödjer Moderaterna och Centerpartiet i Norrland (vilket skiljer sig från den nationella undersökningen), men även i detta fall ska inte skillnaden överdrivas.

Däremot är skillnaderna tydligare när det gäller kopplingen mellan ålder och partisympati. I den yngre väljargruppen (upp till 29 år) är stödet för Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna markant större än i de andra åldersgrupperna. På motsatt sida är stödet för Centerpartiet och Socialdemokraterna starkast bland de äldre. Om det är så att stödet för dessa partier ökar med åldern eller om det helt enkelt handlar om en äldre generation med andra sympatier än den yngre är inte möjligt att uttala sig om baserat på detta material. Om det sistnämnda är fallet innebär det naturligen att stödet för de två klassiska folkrörelsepartierna med tiden kommer att urholkas.

Tabell 5.1 visar att det finns en koppling mellan utbildningsnivå, inkomst och partisympati. Värt att notera är att de med högre utbildning tenderar att också ha högre inkomst, vilket leder till en viss samvariation mellan dessa två variabler. Generellt har de med bättre inkomster och högre utbildning en tendens att stödja de borgerliga partierna. 29 procent av de lågutbildade röstade på de borgerliga partierna, vilket ska jämföras med 48 procent av de högutbildade. Siffrorna är närmast identiska när det gäller låg- respektive

Tabell 5.1 Vålaropinionen i Norrland 2010. Faktiskt valresultat och surveyresultat.

	M	C	FP	KD	S	V	MP	SD	Övriga	Blankt
Valresultat riket	30,1	6,6	7,1	5,6	30,7	5,6	7,3	5,7	1,4	1,1
Survey (valresultat)										
Hela Norrland	17,9 (18,4)	7,3 (7,2)	5,5 (4,9)	3,9 (4,1)	39,1 (44,7)	7,3 (8,1)	6,7 (6,0)	2,2 (3,7)	1,0 (1,4)	1,3 (1,0)
Norrbottnens län	15,5 (16,4)	6,2 (4,7)	4,0 (4,3)	3,4 (3,3)	46,4 (51,9)	5,5 (9,3)	6,2 (5,3)	2,4 (3,9)	0,8 (1,1)	1,5 (0,8)
Västerbottens län	14,7 (17,7)	6,9 (7,4)	7,1 (6,0)	5,0 (5,4)	37,3 (42,2)	9,9 (10,0)	7,5 (7,2)	1,5 (2,7)	0,6 (1,4)	1,4 (1,0)
Västernorrlands län	23,3 (21,6)	5,7 (7,0)	5,9 (5,2)	3,8 (4,4)	36,3 (44,0)	6,2 (6,0)	5,9 (5,5)	3,3 (4,5)	2,1 (1,9)	0,6 (1,0)
Jämtlands län	18,5 (22,2)	13,4 (12,8)	4,1 (3,9)	2,5 (2,9)	34,7 (40,3)	7,0 (6,5)	7,3 (6,5)	1,3 (3,8)	0,0 (1,2)	2,2 (1,5)
Kön										
Man	19,7	8,10	5,2	3,3	38,2	7,1	5,7	2,4	1,2	1,4
Kvinna	16,2	6,6	5,8	4,4	39,8	7,4	7,6	2,1	0,9	1,2
Alder										
18-29	7,7	5,9	3,3	4,0	28,9	11,0	17,6	5,9	2,6	2,9
30-49	19,3	7,0	5,4	2,3	35,7	6,4	9,2	2,8	1,0	1,1
50-64	18,9	6,8	6,5	3,6	42,4	8,7	4,7	1,1	0,9	1,2
65-85	20,6	9,2	5,6	5,6	45,1	5,4	2,0	1,3	0,7	1,0
Utbildning										
Låg	12,8	6,9	2,9	3,5	51,9	5,3	2,2	2,0	0,9	1,8
Medellåg	19,3	5,9	4,5	3,5	40,0	7,0	5,9	3,0	1,1	1,3
Medelhög	19,6	6,9	4,9	3,2	33,8	7,1	12,0	2,7	1,2	2,0
Hög	20,3	9,8	10,0	5,2	27,7	10,4	8,8	1,0	1,0	0,2
Inkomst										
mindre än 200 000	10,4	7,1	2,3	5,6	40,3	8,4	7,6	3,3	1,3	2,5
200 001 - 400 000	16,8	8,6	4,9	4,0	41,3	7,1	6,9	1,9	0,7	1,1
400 001 - 600 000	20,2	6,7	7,2	3,5	40,2	5,2	6,2	2,2	1,0	1,0
Mer än 600 001	26,2	5,8	7,7	2,5	31,8	8,3	7,2	1,9	1,1	0,6

Anmärkning: Faktiskt valresultat hämtat från Valmyndigheten, 2012. Valresultat 2010 års val, www.val.se

höginkomsttagare. Denna generella bild överensstämmer med resultaten från den nationella undersökningen. I allt västenligt röstar de svenska väljarna efterden sociala klass de tillhör, trots den radikala scenförändring som skett under senare år (SCB 2011a:87). Som tabell 5.1 visar finns dock en viss skillnad inom de olika blocken, och framför allt då i det rödgröna. Socialdemokraterna är störst bland de lågutbildade, medan Vänsterpartiet och Miljöpartiet är störst bland de högutbildade. Ser vi på olika socioekonomiska faktorer framträder således samma mönster i Norrland som för övriga Sverige, förutom att det borgerliga blocket generellt är betydligt svagare.

Den otrogne väljaren

En tydlig trend i modern demokrati är att väljarna är betydligt mer lätttröliga. Det innebär till exempel att en allt större del av väljarkåren byter parti mellan valen (s.k. partitytare), samt att man röstar på olika partier i riksdag, kommun och landsting (s.k. röstsplittning). Resultatet av denna ökade rörlighet är bland annat att valrörelserna har blivit viktigare, eftersom allt fler bestämmer sig allt senare för vilket parti de ska rösta på. En lätttrölig väljarkår innebär givetvis att partierna inte lika lätt kan räkna med att ha en trofast skara väljare som har tålamod med partiets olika tillkortakommanden. Vi ska titta på några av dessa aspekter av väljarbeteendet. Frågan är i vad mån de norrländska väljarna skiljer sig från landet i stort. En hypotes är att väljarströmmarna är mindre intensiva i Norrland eftersom det skifte från vänster till höger som skett generellt i Sverige inte fått samma genomslag i Norrland.

Tabell 5.2 Partitrogna och partitytare mellan 2006 och 2010 i medborgarundersökningen 2010

	M	C	FP	KD	S	V	MP	SD	Annat	Total
Partiväljare 2010	343	131	106	73	749	135	107	39	13	1696
Trogna från 2006	255	91	60	49	646	89	57	19	5	1271
Partitytare	88	40	46	24	103	46	50	20	8	425
Partitytare i %	25,7	30,5	43,4	32,9	13,8	34,1	46,7	51,3	61,5	25,1

Tabell 5.2 redovisar antalet personer i undersökningen som i riksdagsvalet varit troget samma parti vid valen 2006 och 2010, samt de som valt ett annat parti 2010 än det de röstade på 2006. Tabellen visar dessutom hur stor del av respektive partis röster 2010 som man vunnit från ett annat parti. Framför allt sticker Folkpartiet, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna ut i detta avseende. De två sistnämnda vann väljare från andra partier 2010 medan Folkpartiet, som vidmakthöll sin position från 2006, till en stor del baserar sitt stöd på väljare som är lätttröliga. Detta bekräftar den bild som gäller för Folkpartiet i landet i övrigt (SCB 2011a:44). I andra änden sticker Socialdemokraterna ut med de minst rörliga väljarna. Endast 13,8 procent av dess väljare 2010 hade röstat på något annat parti 2006. Detta kan förstås på två sätt. Å ena sidan framstår det som att de socialdemokratiska väljarna är mer trogna sitt parti, men å andra

sidan vann inte partiet så många nya röster 2010. Båda dessa bilder är korrekta och stämmer också i huvudsak med bilden från landet i övrigt. På samma sätt som i landet i övrigt förlorar Socialdemokraterna i huvudsak väljare till Moderaterna.

En sak är hur partierna i olika grad är sårbara för lätttrörliga väljare. En annan är hur stor del av väljarkåren det är som generellt byter parti mellan valen. I landet har denna grupp successivt ökat över tid. Mellan valen 1956 och 1960 omfattade partibytarna 11 procent och den högsta noteringen nåddes mellan valen 2002 och 2006 då gruppen var så stor som 37 procent (SCB 2011a:42). I det senaste valet bröts denna trend och partibytarna minskade till 32,6 procent. Som tabell 5.2 visar är de norrländska väljarna mindre benägna att byta parti mellan valen. Andelen väljare som gått från ett parti 2006 till ett annat 2010 uppgår till 25,1 procent. I vad mån detta är en uppgång eller ej kan vi dock inte svara på.

Huvuddelen av partibytarna sker inom blocken snarare än mellan blocken. Samtidigt är det kanske de som växlar mellan blocken som är de mest intressanta med tanke på att regeringsalternativen formats i de två blocken. Innan slutet av 1980-talet var det enbart runt 5-7 procent som gick från det ena blocket till det andra mellan två val. Under slutet på 1980-talet ökade dock detta fenomen och även om variationen är stor mellan olika val därefter, så har benägenheten att byta block ökat i svensk politik. Vid valet 2006 var det ca 12 procent som bytte block och i valet 2010 uppgick denna andel till ca 10 procent. I tabell 5.3 ser vi motsvarande siffror för de fyra nordligaste länen.

Tabell 5.3 Parti- och blockbytare i de olika valen 2010.

	Partibytare inom		Blockbytare	Till från övriga partier
	Borgerliga	Rödgröna		
Riket / riksdagen	12	6,2	9,9	4,5
Norrländ / riksdagen	7,3	10,7	7,6	2,7
Norrländ / landsting	6,4	5,6	5,7	5,9
Norrländ / kommuner	6,8	6,2	7,6	3,6

Anmärkning: Data som rör hela riket är hämtat från SCB, 2011a. Åttapartivalet 2010, allmänna valen, valundersökning, http://www.scb.se/statistik/publikationer/ME0106_2010A01_BR_ME05BR1101.pdf, hämtat 2010-12-26

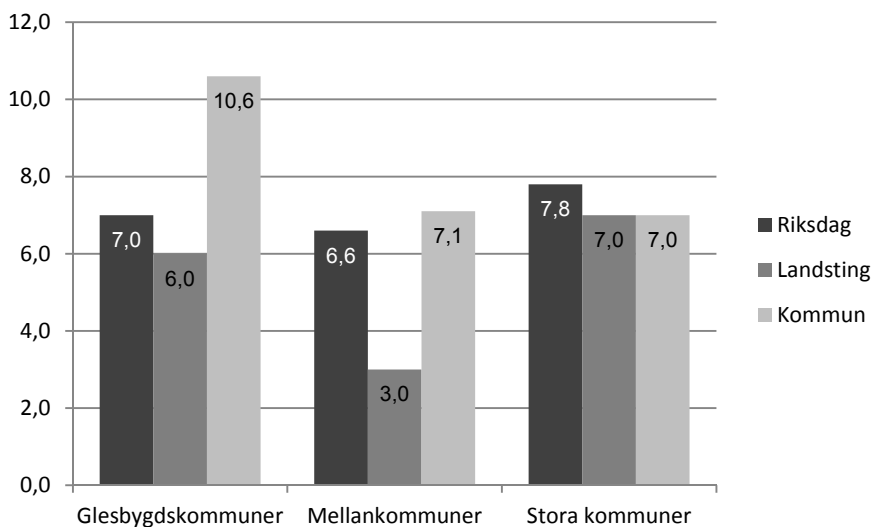
På samma sätt som väljarrörligheten mellan partierna är lägre i de fyra nordligaste länen är också blockbytarna relativt sett färre. I hela landet bytte 9,9 procent block i 2010 års riksdagsval, medan motsvarande siffra är 7,6 procent i Norrland. Detta är inte en så stor skillnad, men bekräftar den tidigare bilden av att väljarrörligheten är något lägre i den norra regionen. Det rödgröna blocket har större stöd i Norrland och därför är det också naturligt att förlyttningarna inom det rödgröna blocket är något större i Norrland än i övriga riket.

Tabell 5.3 ger information om blockförlyttningar i de olika valen (riksdag, landsting och kommun). Landstingsvalen sticker ut, genom att andelen som går till och från "andra partier" är högre i landstingsvalen än i andra val. Detta

förklaras dock i första hand av förekomsten av sjukvårdspartier, som inte definierats tillhöra något av blocken och som i första hand varit aktivt i landstingsvalen.

Det mesta så här långt pekar på att det finns en viss skillnad mellan de norrländska väljarna och väljare i övriga riket vad gäller trofasthet till partier. En förklaring skulle kunna vara att den mer lätttröliga väljaren framförallt återfinns i de mer moderna urbana miljöerna, där det finns en växande medelklass. Figur 5.3 motsäger dock ett sådant resonemang.

Figur 5.3 Parti- och blockbytare i glesbygd och stad.

Som vi kan se i figur 5.3 är det ingen större skillnad i mellan stad och glesbygd i Norrland fråga om andelen blockbytare. Den lilla skillnad som eventuellt finns går heller inte i den förväntade riktningen. Väljarrörligheten är inte större i stora kommuner än i små. Kan vi då finna andra mönster som talar för oss vilka som har större benägenhet att byta parti eller block? Skillnaderna mellan länen är relativt små. Partibyte är något vanligare i Västerbotten (29 procent) än i övriga län (21-25 procent). Samtidigt är inte andelen blockbytare större i Västerbotten. Det är ingen skillnad mellan kvinnor och män i detta avseende. Inte heller uppvisar utbildning eller inkomst något tydligt mönster. Den enda faktor som tycks ha någon effekt är ålder. Antalet parti- och blockbytare minskar med ålder. Denna bild överensstämmer med slutsatser i tidigare analyser av den svenska väljarkåren (Holmberg och Oscarsson 2004:94 och Oscarsson och Holmberg 2008:41). 41 procent av i gruppen 18-29 år bytte parti mellan de två valen, men bara 14 procent av de mellan 65 och 85 år gjorde detta. Andelen blockbytare var också större i den yngre gruppen (17 procent) än i den äldre (5 procent). Ålderskategorierna däremellan visar också på en successivt minskad andel parti- och blockbytare. Vi kan inte, baserat på detta material, säga i vad mån detta är en åldersfråga eller en generationsfråga. Det blir viktigt att i

kommande studier följa ifall den väljarkår som växer upp är mindre trogen sina partier eller om trohet i stället kommer med åldern.

Ytterligare ett sätt att undersöka hur trogna väljarna är sina partier är att se i vad mån de röstsplitttrar, dvs. röstar på olika partier i valen till riksdag, landsting och/eller kommun. Detta har ökat sedan 1970-talet i Sverige (Oscarsson och Holmberg, 2011:5). Vid valet 1970 var det 6 procent som röstade på olika partier i riksdags- och kommunalval, respektive 4 procent i riksdags- och landstingsval. Såsom tabell 5.4 visar har dessa siffror ökat betydligt över tid. 40 år senare är det 27 procent som splittrar sin röst i riksdags- och kommunalval, respektive 21 procent i riksdags- och landstingsval.

Tabell 5.4 Röstsplitting i Norrland och riket 2010.

Röstade olika i...	Norrland			Riket
	Antal respondenter som röstsplitttrar	Totalt antal respondenter	Andel röstsplittrare (procent)	Andel röstsplittrare (procent)
Riksdag och landsting	526	2162	24	21
Riksdag och kommun	524	2167	24	27
Landsting och kommun	457	2162	21	-

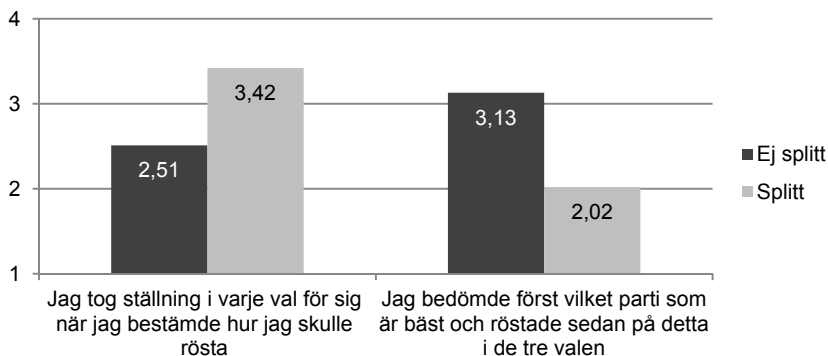
Anmärkning: Data för hela riket är hämtat från Oscarsson, Henrik and Holmberg, Sören, 2011. Swedish Voting Behavior, Swedish Election Studies Program, Department of Political Science, University of Gothenburg.

Det är uppenbart att väljarna i Norrland inte skiljer sig så särdeles mycket från riket i övrigt i detta avseende. Mellan 21 och 24 procent splittrade sin röst i de olika valen år 2010. Av dessa röstade drygt hälften (55 procent) olika i både kommunal- och landstingsval i förhållande till riksdagsval. De övriga splittrade sina röster i något av valen. Det är dock svårare att hitta ett mönster, utöver att detta var påtagligt mycket vanligare i Norrbotten än i övriga norrlandslän. 41 procent av norrbottningarna splittrade sina röster i något av valen och det är framför allt skillnad i hur man röstade i riksdag och landsting. Förklaringen är återigen Norrbottens sjukvårdsparti som inte finns representerat på den nationella arenan, men som vann drygt 16 procent i landstingsvalet i Norrbotten. I de övriga nordligaste landstingen splittrade mellan 25 och 29 procent sina röster. På samma sätt som när det gäller andra aspekter av väljarrörlighet så följer benägenheten att splittra sin röst i viss utsträckning utbildning. Det är nästan dubbelt så många med hög utbildning (39 procent) som splittrar sin röst i något av valen än de som har låg utbildning (20 procent). Förutom dessa tendenser är det svårt att på ett entydigt sätt identifiera vilka det är som röstar på olika partier i samma val.

Ett annat sätt att fånga in väljarnas partiloyalitet är att undersöka hur man går tillväga när man bestämmer sig för vilket parti man ska rösta på i de olika valen. Är det så att man i första hand utvärderar och tar ställning till den politiska situationen på en specifik nivå och därefter fattar beslut om vilket parti man bäst tycker motsvarar ens uppfattningar eller börjar man med att ta ställning till vilket parti man tycker är bäst och därefter röstar på det oberoende av vilken

nivå det handlar om. Det senare indikerar en tydligare partiloyalitet än det förra. Figur 5.4 presenterar hur respondenterna förhållit sig till dessa frågor.

Figur 5.4 Ställningstagande inför valen bland röstsplitrare och icke röstsplitrare (medelvärden).

Anmärkning: Svartalternativen är 1 = stämmer inte alls, 2 = stämmer knappast, 3 = stämmer delvis och 4 = stämmer helt. I figuren redovisas medelvärden för de två grupperna.

Resultatet är tämligen tydligt. Medelvärdet för de som splittrat sina röster visar att de i första hand utgått från den politiska situationen på varje nivå och därefter bestämt sig för parti, medan motsatsen gäller för dem som inte splittrat sina röster. Det kan givetvis vara så att man tagit ställning nivå för nivå, men ändå röstat på samma parti i samtliga tre val, men detta resultat pekar ändå på att det är två olika typer av väljarbeteenden som ligger bakom röstsplitringen. Det kan också noteras att det inte finns något tydligt mönster i fråga om vilka väljare det är som är mer "frigjorda" i förhållande till sina partier i detta avseende. De finns i samma utsträckning till vänster och höger på den politiska skalan och de är i lika utsträckning män och kvinnor. Ålder har marginell betydelse och utbildning slår inte igenom.

Sammanfattningsvis kan vi ställa oss frågan ifall det är någon avgörande skillnad i trogenhet till ett särskilt parti bland väljare från Norrland i jämförelse med riket i övrigt? Analysen av data från valet 2010 tyder på att väljare i de fyra nordligaste länen är något mindre benägna att byta parti och block mellan valen. Likaså splittrar de sina röster i något lägre utsträckning. Skillnaderna ska dock inte överdrivas. Det handlar snarare om gradskillnader än om artskillnader. De mönster vi ser på nationell nivå går igen också i den norra landsändan, om än på en något lägre nivå.

Person eller parti – vad är viktigast?

En viktig fråga i debatten kring det demokratiska systemets funktionssätt under senare år har rört relationen mellan valda representanter och deras partier. Ett uttryck för denna diskussion är införandet av ökade inslag av personval i valsyste

gäller individuella personer och inte enbart vilka partier man föredrar. Tanken är också att detta på olika sätt ska svara upp mot modernare krav på politiken, i vilken partiidentitet och lojalitet försvagats och där i stället större utrymme ges för ett mer direkt ansvarsutkrävande av individuella politiker. Detta skulle då stämma väl överens med trenden av mer lättroliga väljare. Undersökningar pekar dock på att personvalsinslaget inte haft någon avgörande betydelse för de senaste valens utgång (Nielsen 2007:82). Vi vill veta i vad mån detta också är giltigt bland de norrländska väljarna samt om personens betydelse i lokalpolitiken är viktigare än i rikspolitiken.

Tabell 5.5 redovisar hur många i landet och hur många i de fyra nordligaste länen som faktiskt använt sig av personrösten i valet till riksdag, landsting och kommun. Tabellen redovisar dessutom hur många i denna undersökning som säger sig ha kryssat för en kandidat. I huvudsak ger dessa datakällor samma svar, även om surveymaterialet skiljer sig åt i vissa avseenden.

Tabell 5.5 Val av person i riket som helhet och i de fyra nordligaste länen (procent)

	Riksdag	Landsting	Kommun
Personröstade - valresultat			
Hela landet	25,1	24,4	31,2
De fyra norra länen	29,1	28,8	36,5
Personröstade – survey			
Ja, jag kryssade för kandidat	26,3	27,9	38,1
Vad var viktigast för hur du lade din röst?			
Personen avgörande eller viktigast	9,3	11,2	17,9
Både person och parti	10,8	9,2	10,4
Parti avgörande eller viktigast	80,0	79,6	71,1

Anmärkning: Valresultatet är hämtat från Valmyndigheten, 2012. Valresultat 2010 års val, www.val.se

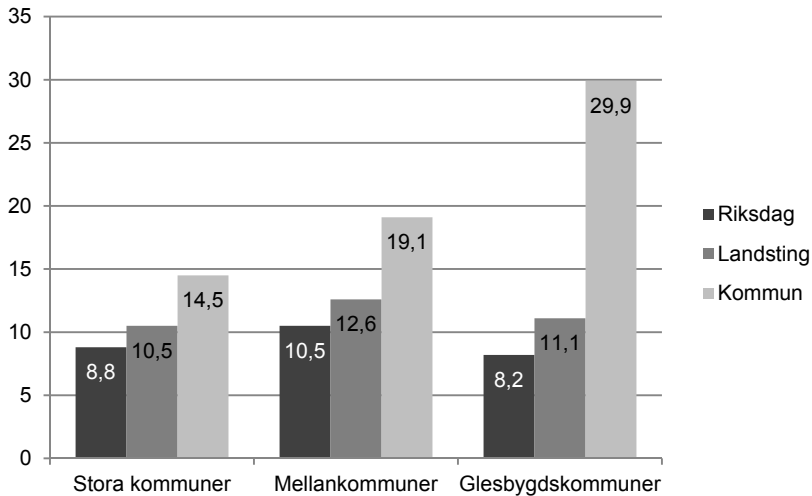
Det är en rad slutsatser vi kan dra av tabell 5.5. För det första, benägenheten att personrösta är större i de fyra nordligaste länen än i landet i stort. Det skiljer så mycket som 4-5 procentenheter på de olika nivåerna, vilket bör betraktas som en betydande skillnad i detta sammanhang. Den lägre andelen rörliga väljare i Norrland hänger uppenbarligen inte ihop med benägenheten att personrösta. Man kan mycket väl vara lojal mot ett parti, men ändå kryssa för en kandidat som man sympatiserar med. Våra surveydata visar att andelen som kryssat för en kandidat är nästan lika stor bland partibytare som bland de som stött samma parti i valen 2006 och 2010. Det är i första hand de borgerliga partierna som argumenterat för ett ökat inslag av personröster, men ser vi på hur väljarna agerat, finns det inte en högre benägenhet att utnyttja denna möjlighet bland de borgerliga väljarna. Det är snarare något fler av dem som 2010 lade sin röst på det rödgröna blocket som indikerade sympatier med en viss person (29 mot 27 procent). Ålder har ingen betydelse, vilket skulle ha kunna vara en hypotes, givet

att personval svarar upp mot ett mer ”modern” sätt att se på demokrati och representation. Inte heller har kön någon större effekt. Kvinnor och män personröstar i nästan lika hög utsträckning. Det som dock har en viss betydelse är att de med hög utbildning tenderar att personrösta mer än de med låg. Detta är också något som kunnat konstateras i tidigare undersökningar (Nielsen, 2007:41).

För det andra, det är tydligt att benägenheten att personrösta är större i kommunalval än i valen till riksdag och landsting. Det gäller i landet generellt och i än högre grad i Norrland. Det antyder att den geografiska närheten till dem man väljer har betydelse, alltså att man känner till personerna bättre på lokal nivå och att man därmed är beredd att kryssa en specifik företrädare. När vi tittar närmare på denna hypotes visar den sig dock inte stämma. På frågan om man har god eller ganska god kännedom om partiernas främsta kandidater upplevs riksdagskandidaterna (73 procent) vara mer kända än de lokala kandidaterna (70 procent). Inte heller förtroendet för politiker tycks ha någon större betydelse i detta avseende. Det är ingen större skillnad i förtroende mellan de som personröstade och de som inte gjorde det.

Detta framstår som en paradox och för att borra djupare, så ställer vi också frågan om parti eller person varit det viktigaste för valet av parti. Resultatet redovisas i tabell 5.5. Resultaten bekräftar att ju längre ner i det politiska systemet, desto viktigare blir personen för hur man lägger sin röst. Det verkar alltså som att benägenheten att personrösta har mindre att göra med med kännedom om kandidaterna eller förtroende för politiker och mer med den specifika lokala politiska kontexten. En hypotes skulle kunna vara att partier och ideologier är viktiga, men ju mer lokal politiken blir, desto viktigare roll har kandidaterna. Vi tittar därför på i vad mån samma fenomen uppträder om vi analyserar hur detta ser ut i olika typer av kommuner, vilket redovisas i figur 5.5.

Figur 5.5 Andel som prioriterar person före parti i kommuner av olika storlek (procent)

I figuren framträder ett tydligt mönster. Ju mindre kommun, desto viktigare blir personen i förhållande till partiet. Det skiljer hela 15 procentenheter mellan de som prioriterar person före parti i stora kommuner och i glesbygdskommuner. Motsvarande mönster återfinns inte när det gäller valen till riksdag eller landsting, utan här betonas person i lika hög grad i kommuner av olika storlek. Mycket talar alltså för att den lokala politiska kontexten skapar andra förutsättningar än den nationella. Möjligen upplevs ideologi och politiska principer ha mindre betydelse (vilka försvaras av de politiska partierna), medan pragmatism och samarbete (vilket bättre upprätthålls av individer) värderas högre när vi talar om den lokala kontexten. Det är inte möjligt att fullt ut verifiera i vad mån så är fallet, men dessa slutsatser pekar ändå på att frågeställningen är väl värd fortsatt forskning. Vi kan inte heller, baserat på detta material, säga om detta är ett mönster som går igen i hela landet, men det finns ingen anledning att tro att norra Sverige skulle vara unikt i detta avseende. I vad mån så är fallet återstår dock att se.

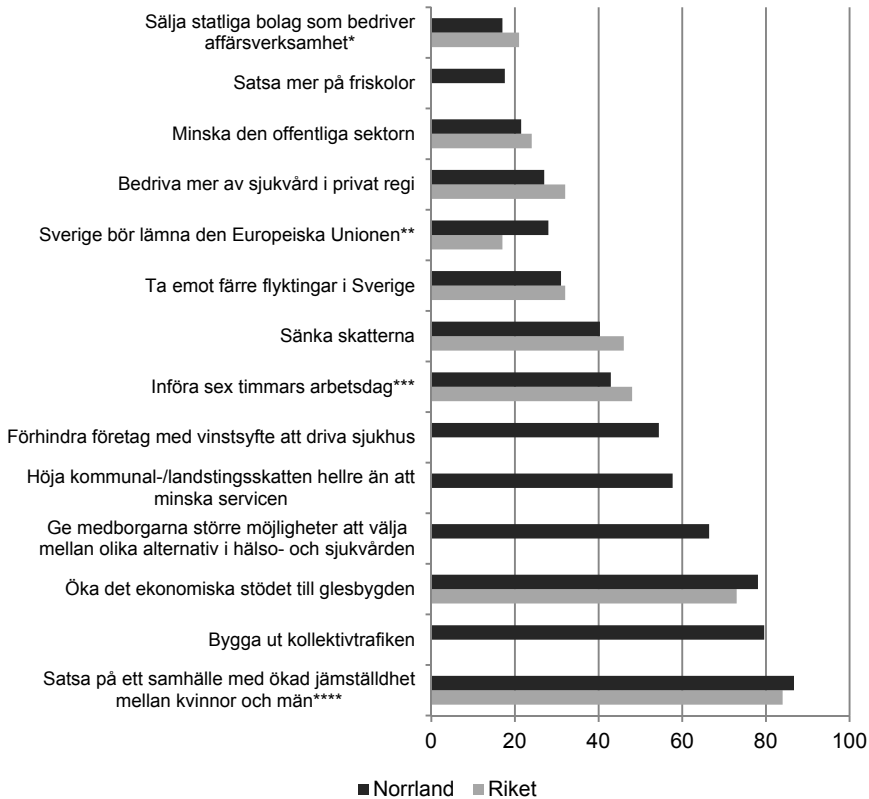
Sakfrågornas betydelse för valet av parti

Vi inledde detta kapitel med att konstatera att det finns avgörande skillnader i den politiska opinionen mellan Norrland och övriga delar av Sverige. Samtidigt bottnade detta konstaterande i väljarbeteende och inte i faktiska åsikter. Alltså, i norra Sverige är Socialdemokraterna och Vänsterpartiet betydligt starkare än i övriga landet, och klyftan verkar växa. Frågan är då i vad mån detta också motsvaras av väljarnas värderingar i konkreta sakfrågor. Respondenterna gavs möjlighet att ge sin åsikt i en rad förslag som på olika sätt varit aktuella i den politiska debatten. Svartalternativen var i vad mån förslaget mycket bra, bra,

varken bra eller dåligt, dåligt eller mycket dåligt. Flera av dessa frågor återfinns också i den nationella valundersökningen, vilket möjliggör en jämförelse mellan opinionen i de fyra nordligaste länen med opinionen i riket i stort. Resultatet återfinns i figur 5.6.

Den övergripande bilden i figur 5.6, vad gäller de nio frågor där vi har en jämförelsepunkt för riket i stort, är att rangordningen av förslag utifrån den utsträckning som de anses bra eller mycket bra i det närmaste är identisk i de fyra nordligaste länen och i riket som helhet. Den enda fråga som bryter mönstret är ifall Sverige ska lämna den Europeiska unionen eller ej. Det är något fler i Norrland (+11 procentenheter) än i övriga landet som anser att detta är en bra idé. Med tanke på de skillnader i väljarbeteende som tidigare identifierats i detta kapitel, så borde vi ha förväntat oss större skillnader i uppfattningar i fler frågor. Även om rangordningen är nästan exakt likadan, så finns ändå vissa skillnader värda att notera. Som kan förväntas har vissa förslag med tydligare borgerlig karaktär ett något svagare stöd i Norrland, såsom att sälja ut statliga bolag (-4 procentenheter), minska den offentliga sektorn (-2,5 procentenheter) eller sänka skatterna (-5,7 procentenheter). Skillnaderna är dock inte så särdeles stora. Det som också kan uppfattas som något märkligt är att trots slagsidan åt vänster i norr, så är man mindre positiv (-5,1 procentenheter) till att införa sex timmars arbetsdag, vilket rimligen bör definieras som ett vänsterförslag.

Figur 5.6 Andel som instämmer i olika politiska förslag i Norrland respektive i riket (procent)

Anmärkning: Frågan är "Nedan finns ett antal förslag som förekommit i den offentliga debatten. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?" I figuren redovisas den andel som angett att förslaget är mycket bra eller bra.

Följande frågor har annan utformning i den nationella undersökningen:

* Sälja statliga företag och affärsverk till privata köpare;

** Sverige bör utträda ur EU;

*** Införa sex timmars arbetsdag för alla förvärsarbetande;

**** Framtidssamhälle med mer jämställdhet mellan män och kvinnor.

Data från hela riket är hämtat från SCB, 2011. Åttapartivalet 2010, allmänna valen, valundersökning, http://www.scb.se/statistik/_publikationer/ME0106_2010A01_BR_ME05BR1101.pdf

På några punkter är den norrländska opinionen mer positiv än i landet i övrigt. Förutom när det gäller synen på EU-medlemskapet, som redan nämnts, är man mer positiv till att öka stödet till glesbygden (+5,1 procentenheter) och att samhället ska bli mer jämställt mellan kvinnor och män (+2,7 procentenheter). Återigen, skillnaderna finns där, men de är inte så särskilt stora. Det är dessutom anmärkningsvärt att notera att i synen på om Sverige ska ta emot färre flyktingar så är skillnaden enbart en procentenhet (norrlänningarna är något mindre

positiva). Opinionsen är med andra ord i stort sett densamma. Samtidigt är stödet för Sverigedemokraterna, vilket är det parti som profilerar sig på flyktingfientlighet, relativt lågt i Norrland. Visserligen följer synen på denna fråga stödet till Sverigedemokraterna i de fyra länen – så finns till exempel den minst skeptiska hållningen i Västerbotten där också Sverigedemokraterna är svagast – men vi skulle nog ändå ha förväntat oss att glappet mellan opinionsen i Norrland och övriga riket skulle varit större i denna fråga.

Det andra vi kan utläsa av figur 5.6 är att vissa frågor är mer konfliktfyllda än andra. I den norrländska opinionsen tycker 80 procent att det är bra eller mycket bra att bygga ut kollektivtrafiken och 87 procent att samhället borde vara mer jämställt. Detta indikerar att dessa frågor inte är särskilt konfliktfyllda. För att gå vidare i den analysen så delar vi i tabell 5.6 upp opinionsen i de olika sakfrågorna utifrån vilket block man röstade på. Vi använder oss av sambandsmättet Eta, för att sammanfatta sambandet mellan åsikt och partival i den norrländska studien respektive i riket (i de fall vi har jämförbara frågor).

Tabell 5.6 Röstande på block och åsikter i olika frågor (procent), samt graden av partiskiljande (eta)

Sakfrågor	Röstar borger- ligt (%)	Röstar röd- grönt (%)	Röstar på SD (%)	Norr- land (eta)	Riket (eta)
Bedriva mer av sjukvård i privat regi	54,3	9,2	27,1	.58	.54
Sänka skatterna	63,6	23,1	43,8	.49	.48
Satsa mer på friskolor	30,8	7,2	16,7	.46	-
Minska den offentliga sektorn	39,0	10,9	17,0	.42	.46
Sälja statliga bolag som bedriver affärsverksamhet	31,3	7,9	14,6	.42	.56
Höja kommunal-/landstingsskatten hellre än att minska servicen	38,4	73,1	47,9	.36	-
Förhindra företag med vinstsyfte att driva sjukhus	32,0	69,3	50,0	.33	-
Ge medborgarna större möjligheter att välja mellan olika alternativ i hälso- och sjukvården	85,0	54,2	78,7	.33	-
Sverige bör lämna den Europeiska Unionen	17,6	32,8	62,5	.32	.35
Införa sex timmars arbetsdag	26,6	52,8	54,2	.30	.40
Ta emot färre flyktingar i Sverige	33,0	25,5	93,8	.29	.35
Satsa på ett samhälle med ökad jämställdhet mellan kvinnor och män	83,9	90,5	74,5	.15	.19
Bygga ut kollektivtrafiken	76,2	83,9	68,8	.13	-
Öka det ekonomiska stödet till glesbygden	75,5	80,4	89,1	.12	.23

Anmärkning: Procenttalen avser andel som svarat att förslaget är mycket bra eller bra. Eta kan variera mellan .00 (inget samband) och 1.00 (maximalt samband). Resultaten är hämtade från variansanalyser med partival som oberoende variabler (8 variabler) och åsiktsfrågorna är beroende variabler. Data från hela riket är hämtat från SCB, 2011. Åttapartivalet 2010, allmänna valen, valundersökning, http://www.scb.se/statistik/_publikationer/ME0106_2010A01_BR_ME05BR1101.pdf

Frågor med höga eta-värden kan tolkas som att de är mer partiskiljande än andra. Tabell 5.6 är rangordnade efter eta-värden i den norrländska studien, dvs. med de frågor som visar högst samband mellan åsikt och partival längst upp. För det första kan konstateras att för de nio frågor där vi har en referenspunkt i det nationella materialet är rangordningen närmast densamma. I Norrland är det frågan om att bedriva sjukvård i privat regi som är mest partiskiljande (eta=.58), medan den frågan kommer på andra plats i den nationella undersökningen (eta=.54). Högst i den nationella undersökningen är frågan om i vad mån det är en bra idé att sälja statliga bolag (eta=.56), som kommer på tredje plats i den norrländska undersökningen (eta=.42). Förutom detta är bilden i huvudsak likartad i de två materialen. De frågor som var mest konfliktfyllda på nationell nivå, var det också i de fyra nordligaste länen. Det är också dessa frågor som är mest präglade av höger-vänsterkonflikten, något som också illustreras av skillnaden mellan rösterna på det borgerliga respektive det rödgröna blocket. Nu kan vi inte för Norrlands räkning bedöma i vad mån detta innebär en tydligare koppling mellan sakområde och partival vid detta val jämfört med tidigare val, men i den nationella undersökningen kan man dra en sådan slutsats. Då mönstret är likartat i så många andra avseenden är det därför inte alltför långsökt att tro att förändringen även inträffat i Norrland, men det kan vi inte med säkerhet bekräfta.

Utöver frågorna med en ganska tydlig koppling till partival, finns en annan grupp frågor som har vissa spår av partiskillnader, som dock inte är så starka. Tre frågor som rör skatt och sjukvård/omsorg finns inom denna grupp: höja skatten hellre än att minska servicen (eta=.36), förhindra företag med vinstsyfte att driva sjukhus (eta=.33) och att ge medborgarna större chans att välja mellan olika alternativ inom hälso- och sjukvård (eta=.33). Dessa frågor representerar i många avseenden en viktig konfliktlinje i den politiska debatten, men kopplingen mellan åsikt och partival visar sig vara svagare än vad som kunde ha förväntats. Detta gäller åtminstone bland de norrländska väljarna. Vi saknar tyvärr nationella data att jämföra med.

I gruppen frågor med viss koppling till partival finner vi också frågan om i vad mån Sverige bör lämna EU (eta=.32) och att Sverige ska ta emot färre flyktingar (eta=.29), i Norrland såväl som i övriga Sverige. Det är ca 30 procent av väljarkåren som anser att dessa förslag är bra eller mycket bra. Då detta är två frågor som Sverigedemokraterna profilerar sig på talar mycket för att man har förutsättningarna att plocka röster från i stort sett samtliga andra partier.

Slutligen har vi en tredje kategori där inställningen i en specifik fråga har mycket lite med valet av parti att göra. Att satsa på ett jämställt samhälle mellan kvinnor och män (eta=.15), att bygga ut kollektivtrafiken (eta=.13) och att öka det ekonomiska stödet till glesbygden (eta=.12) är uppfattningar som de allra flesta är överens om. Lyckas ett parti lägga beslag på någon av dessa frågor, så kan man tänkas vinna i opinionen, men som det nu ser ut är det inget parti som uppenbart verkar dra röster på just dessa frågor.

Den viktigaste slutsatsen av figur 5.6 och tabell 5.6 är dock att skillnaden mellan Norrland och riket i övrigt är relativt marginell. Opinionsen är snarlik i de olika frågorna (synen på EU är ett undantag) och det är ungefär samma frågor

som kopplas till tydliga partival. Andra frågor stöds av i stort sett alla partiers väljare. Dessa marginella skillnader framstår som märkliga mot bakgrund av konstaterandet tidigare i detta kapitel, att skillnaden i väljarnas val av partier är så pass betydande. Kanske har väljarbeteende mindre med uppfattningar i sakfrågor och konfliktdimensioner att göra än vad vi förväntar oss. Är det så att det rödgröna blocket är starkare i de fyra nordligaste länen på grund av kultur, tradition och identitet? En av de stora nyheterna i 2010 års val på nationell nivå var att det alltid tidigare varit så stor andel andelen väljare som anser sig ligga mer till höger (SCB 2011a:8). Detta har inte med uppfattningar i sakfrågor att göra, utan med vilken ideologisk identitet väljarna deklarerar. I tabell 5.7 jämförs dessa siffror med opinionen i Norrland.

Tabell 5.7 Andel väljare med olika placering på vänster-höger-skalan (procent)

	Norrland	Riket
Vänster	47	34
Varken eller	21	19
Höger	32	47

Anmärkning: I den nationella studien mäts detta med hjälp av en 10-gradig skala, där 0-4 benämns som vänster, 5 som varken/eller och 6-10 som höger. De redovisade procentsatserna motsvarar andelen som placerar sig i någon av dessa kategorier. I Norrlandsstudien ges fem svarsalternativ och de redovisade procentsatserna motsvarar de som svarat klart eller något till vänster, respektive klart eller något till höger. Data från hela riket är hämtat från SCB, 2011. Åttapartivalet 2010, allmänna valen, valundersökning, http://www.scb.se/statistik/_publikationer/ME0106_2010A01_BR_ME05BR1101.pdf

Tabell 5.7 illustrerar på ett slående sätt hur bilden är skiljer sig åt i Norrland från riket i övrigt. Exakt lika stor andel som placerar sig till vänster i Norrland placerar sig till höger i riket (47 procent). Det innebär alltså ganska stora skillnader i hur väljarna beskriver sin ideologiska hemvist, vilket inte tydligt framträder när vi frågar dem vad de faktiskt tycker är bra eller dåliga förslag. Vi kan inte på basis av detta material se i vad mån det skett en ideologisk förskjutning också i Norrland, men den ögonblicksbild som detta ger tyder på på att stora skillnader råder. Att ytterligare fördjupa analysen kring dessa regionala skillnader är en viktig och synnerligen intressant forskningsuppgift.

Slutsats

Vi startade detta kapitel med att konstatera att den opinionssvängning som skett i Sverige och som tydligt manifesterades i valet 2010, inte alls fått samma genomslag i de fyra nordligaste länen. Här har den borgerliga alliansen inte samma stöd. Gapet mellan hur människor röstar verkar öka mellan olika landsändar. Frågan är då vad detta är uttryck för och om denna skillnad också manifesteras i andra avseenden när vi ser på den politiska opinionen och väljarbeteendet.

Vi började med att titta på skillnaden i hur väljarna rör sig mellan partierna. Gruppen otrogna väljare har successivt växt i landet, även om valet 2010 var ett

undantag. I de fyra nordligaste länen är väljarna mer trögrörliga. Skillnaderna är dock inte särskilt dramatiska och en relativt stor del av väljarkåren (25 procent) rör sig mellan olika partier också i Norrland. Det är också samma typer av väljare som har större benägenhet att byta parti i Norrland som i landet i övrigt. Det är alltså förenklat att påstå att det skulle vara en större förekomst av trögrörliga väljare som skulle förklara att den borgerliga alliansen inte vinner lika stort stöd i norra Sverige som i övriga landet.

En annan aspekt, som oftast anses indikera ett mer modernt väljarbeteende, är att väljare i högre utsträckning ser till partiernas företrädare än partierna som sådana. Detta synsätt har också legat till grund för reformer av valsystemet och införandet av större inslag av personval. Denna studie visar att det är något fler som personröstar i de fyra nordligaste länen än i landet i övrigt. Benägenheten att personrösta är också större i kommunalval än i riksdagsval. Dessutom visas tydligt att personens betydelse blir allt viktigare ju mindre kommun vi talar om. I glesbygdskommuner är det 30 procent som anser att person, snarare än parti var avgörande för valet av parti. Detta talar för att storleken på den politiska enhet som valet sker till har betydelse för synen på vad politisk representation bör innebära.

Den sista frågan vi ställde oss var i vad mån det politiska värderingsmönstret i de fyra nordligaste länen skiljer sig från landet i övrigt. En sådan hypotes är rimlig med tanke på det avvikande väljarbeteendet. Det visar sig också att det finns vissa skillnader. Synen på en rad frågor som rimligen bör betraktas som mer borgerligt präglade vinner en lägre sympati i Norrland. Samtidigt är den viktiga slutsatsen att likheterna är större än skillnaderna när vi tittar på olika sakfrågor. Detta är förvånande med tanke på valresultatet och att betydligt fler anser sig ideologiskt stå till vänster i norra delen av landet. Den slutsats vi kan dra från detta material är därför att faktiskt väljarbeteende och synen på var man hör hemma ideologiskt skiljer sig från faktiska värderingar i många centrala politiska frågor. I så motto bygger det rödgröna blockets styrka på tradition, identitet och kultur, snarare än på att väljare värderar olika sakfrågor och därefter tar ställning till vilket parti som bäst motsvarar deras uppfattningar. Samtidigt bär alltid denna typ av studier på begränsningar och vi skulle behöva mer forskning för att på allvar kunna säga något om varför opinionsbilden ser så olika ut i olika delar av landet. Denna studie pekar på att det inte finns några enkla svar på denna komplicerade fråga.

Referenser

Dagens Nyheter, 2012. *Geografin färgar Sveriges politiska landskap*, <http://www.dn.se/nyheter/politik/geografin-fargar-sveriges-politiska-landskap>, hämtat 2012-01-10.

Holmberg, Sören och Oscarsson, Henrik, 2004. *Väljare: svenskt väljarbeteende under 50 år*, Stockholm: Norstedts.

Nielsen, Peder, 2007. Ett decennium med personval – Erfarenheter och utfall, *SOU 2007:68*, Grundlagsutredningen, Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Oscarsson, Henrik and Holmberg, Sören, 2011. *Swedish Voting Behavior*, Swedish Election Studies Program, Gothenburg: Department of Political Science, University of Gothenburg.

Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören, 2008. *Regeringsskifte – väljarna och valet 2006*. Stockholm: Norstedts Juridik AB .

SCB, 2011a. *Åttapartivalet 2010, allmänna valen, valundersökning*, http://www.scb.se/statistik/_publikationer/ME0106_2010A01_BR_ME05BR1101.pdf, hämtat 2010-12-26.

SCB, 2011b. *Partisymptiundersökningen (PSU) november 2011*, http://www.scb.se/statistik/_publikationer/ME0201_2011M11_BR_ME60BR1102.pdf, hämtat 2011-11-27.

Valmyndigheten, 2012. *Valresultat 2010 års val*, www.val.se, hämtat 2012-01-09.